6 ભક્તિયુગ : ધાર્મિક સમુદાયો અને વિચારકો

અધ્યયન નિષ્પત્તિ : **SS 7.20** એવા પરિબળોનું વિશ્લેષણ કરે છે કે જેનાથી નવા ધાર્મિક વિચારો અને ચળવળોનો ઉદ્ભવ થયો. (ભક્તિ અને સૂફી)

SS 7.21 પ્રવર્તમાન સામાજિક સ્થિતિ વિષે ભક્તિ અને સૂફી સંતોના પદોમાંથી અનુમાન કરે છે.

શૈક્ષણિક મુદ્દા :
→ ભક્તિ અને સૂફી આંદોલનનો ઉદ્ભવ અને વિકાસ.
→ મુખ્ય સંતો અને તેમની વિચારધારા.
→ સૂફી આંદોલન.
→ ભક્તિ અને સૂફી આંદોલનની અસર.

પ્રશ્ન - 1 નીચે આપેલા દરેક પ્રશ્નના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ શોધી ☐ માં લખો.

1. ભારતમાં ભક્તિ આંદોલન ક્યારે થયું હતું ? ☐
(A) આદિકાળમાં (B) પ્રાચીનકાળમાં
(C) મધ્યકાળમાં (D) અર્વાચીનકાળમાં

2. ભક્તિ આંદોલનમાં સંતો અને ફકીરો દ્વારા કયો વાદ રજૂ કરવામાં આવ્યો ? ☐
(A) દ્વૈતવાદ (B) અદ્વૈતવાદ
(C) ઐક્યવાદ (D) એક પણ નહીં

3. દક્ષિણ ભારતમાં ધાર્મિક આંદોલનનો પ્રચાર પ્રસાર કોણે કર્યો હતો ? ☐
(A) સૂફી સંતોએ (B) અલવાર - નયનાર સંતોએ
(C) શીખ ગુરૂઓએ (D) એક પણ નહિ

4. ઉત્તર ભારતમાં ભક્તિ આંદોલનની શરૂઆત કરનાર સંતોમાં કોનો સમાવેશ થતો નથી ? ☐
(A) તુકારામ (B) રામાનંદ
(C) તુલસીદાસ (D) સુરદાસ

5. શીખ ધર્મનો પવિત્ર ધર્મગ્રંથ કયો છે ? ☐
(A) બીજક (B) 'ગુરુગ્રંથ સાહિબ'
(C) 'સત્યાર્થ પ્રકાશ' (D) 'અવેસ્તા'

6. ‘રામચરિત માનસ’ની રચના કરનાર સંત કોણ હતા ?

(A) રામાનંદ (B) વાલ્મીકિ

(C) સંત જ્ઞાનેશ્વર (D) સંત તુલસીદાસ

7. ‘વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ’ પદના રચયિતા કોણ હતા ?

(A) ગાંધીજી (B) મીરાંબાઈ

(C) સૂરદાસ (D) નરસિંહ મહેતા

8. હિન્દી અને ગુજરાતી ભાષામાં પદ લખનાર ભક્ત કવિયત્રી કોણ હતા ?

(A) મીરાંબાઈ (B) સખુબાઈ

(C) A અને B બંને (D) એક પણ નહિ

9. સુહરાવર્દી પરંપરાની સ્થાપના કોણે કરી હતી ?

(A) ખ્વાજા મોઈનુંદ્દીને (B) સૈયદ મુહમ્મદ છૌસએ

(C) શિયાબુદ્દીન સુહરાવર્દી (D) નિઝામુદ્દીન ઓલિયાએ

પ્રશ્ન - 2 (A) બંધ બેસતાં જોડકાં રચો.

વિભાગ - (અ)	ઉત્તર	વિભાગ - (બ)
1. વિનય પત્રિકા	**1.**	**A.** સંત કબીર
2. દાસ બોધ	**2.**	**B.** તુલસીદાસ
3. ગુરૂગ્રંથ સાહિબ	**3.**	**C.** જ્ઞાનેશ્વર
4. બીજક	**4.**	**D.** નાનક
5. જ્ઞાનેશ્વરી	**5.**	**E.** રામદાસ

(B) મને ઓળખો.

1. મે બંગાળમાં કૃષ્ણ ભક્તિનાં પદો રચીને ‘હરિબોલ’નો મંત્ર ગુંજતો કર્યો. ....

2. મારાં પદો અને પ્રભાતિયાં ગુજરાતમાં ઘેર ઘેર લોકપ્રિય છે. ....

3. મેં વ્રજમાં રહીને શ્રી કૃષ્ણનાં પદો રચ્યાં હતાં. ....

4. મારા અભંગો મહારાષ્ટ્રમાં ખૂબજ જાણીતા છે. ....

5. હું વિંધ્યાંચળનાં એકાંત સ્થાનોમાં હિન્દુ સંતો સાથે વર્ષો સુધી રહ્યો હતો. ....

પ્રશ્ન - 3 (A) યોગ્ય શબ્દો વડે નીચેનાં વિધાનોની ખાલી જગ્યાઓ પૂરો.

1. મધ્યકાળમાં ભક્તિ આંદોલનની સાથે .... આંદોલન પણ થયું હતું.

2. શંકરાચાર્યનો જન્મ .... સ્થળે થયો હતો.

3. ગુરૂનાનક .... ધર્મના સ્થાપક હતા.

4. ગુજરાતી ભાષાના આદિકવિ .... છે.

5. મધ્યકાળમાં એકેશ્વર પરંપરામાં .... સૌથી મહત્ત્વપૂર્ણ સંત થઈ ગયા.

6. જયદેવ અને ચૈતન્ય મહાપ્રભુ જેવા સંતો .... રાજયમાં થઈ ગયા હતા.

7. દક્ષિણ ભારતમાં .... લોકપ્રિય ચિશ્તી સંત થઈ ગયા.

પ્રશ્ન - 4 (A) નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-બે વાક્યોમાં લખો.

1. ભક્તિ આંદોલન અને સૂફી આંદોલન સાંસ્કૃતિક સમન્વય કરનાર હતો એમ કઈ રીતે કહી શકીએ ?

....

....

....

2. અલવાર અને નયનાર સંતોએ ભક્તિ આંદોલન દ્વારા કયા કયા સામાજિક સુધારાનો પ્રયત્ન કર્યો ?

....

....

....

3. સંત તુલસીદાસે રામચરિત માનસ ગ્રંથ લોકભાષામાં શા માટે લખ્યો હતો ?

....

....

....

4. સૂફી શબ્દ કોના ધાર્મિક વિચારોને વ્યક્ત કરે છે ?

....

....

....

....

5. ભક્તિ આંદોલન અને સૂફી આંદોલનની સમાજ પર શું અસર થઈ ?

....

....

....

6. ભક્તિ આંદોલનના સંતોએ લોકોને સરળ ઉપદેશ આપવા શું કર્યું હતું ?

....

....

....

7. ભક્તિ અને સૂફી આંદોલન વચ્ચે રહેલ સમાનતા જણાવો.

....

....

....

(B) નીચે આપેલ સંતોનો પરિચય એક-બે વાક્યોમાં આપો.

1. સમર્થ રામદાસ

....

....

....

2. સંત એકનાથ

....

....

....

....

3. રામાનુજાચાર્ય

....

....

....

4. સંત રૈદાસ

....

....

....

5. ખ્વાજા મોઈનુદ્દીન ચિશ્તી

....

....

....

પ્રશ્ન - 5 (A) નીચેના વિધાનો માટે કારણો આપો.

1. ગુજરાતમાં પ્રજાને ભક્તિ રસમાં તરબોળ કરવામાં નરસિંહ મહેતાનો ફાળો અનન્ય છે.

....

....

....

2. એકનાથ ઊંચનીચ અને નાતજાતના ભેદભાવમાં માનતા ન હતા.

....

....

....

....

3. સૂફી આંદોલનમાં ચિશ્તી અને સુહરાવર્દી પરંપરા ખૂબજ લોકપ્રિય બની હતી.

....

....

....

....

4. ભક્તિ આંદોલનની અસર ઊંચનીચના ભેદભાવ પર પડી હતી.

....

....

....

....

(B) નીચે આપેલ સંતના પદ, સાખી, દોહા, અભંગની એક-બે લીટી લખો.

1. નરસિંહ મહેતા

....

....

....

....

....

2. મીરાંબાઈ

....

....

....

....

3. સંત કબીર

....

....

....

....

પ્રશ્ન - 6 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર બે-ત્રણ વાક્યોમાં લખો.

1. ભક્તિ અને સૂફી આંદોલનના સંતોનો ઉપદેશ લોકોએ શા માટે સ્વીકાર્યો ?

....

....

....

....

....

2. તમે જોયેલો કે જાણેલો કોમી એકતાનો કોઈ એક પ્રસંગ વર્ણવો.

....

....

....

....

....

....

3. તમને ગમતા કોઈ સંત, ફકીર, પીર, મહાત્મા કે વિચારકનો પરિચય પાંચ વાક્યમાં આપો.

....

....

....

....

....

....

પ્રશ્ન - 7 માગ્યા મુજબ પ્રવૃત્તિ કરો.

1. તમે જાણતા હોય તેવા ભજનો, ભક્તિગીતો, ધૂનોમાંથી તમને પસંદ હોય તેવી બે રચનાઓ લખો.

2. વર્ગખંડમાં મિત્રોની મદદથી સર્વધર્મ પ્રાર્થના પોથી બનાવો.

SCE મૂલ્યાંકન

ક્રમ	અધ્યયન નિષ્પત્તિ	SCE મૂલ્યાંકન			ગુણ
		×	?	✓	
SS 7.20	એવા પરિબળોનું વિશ્લેષણ કરે છે કે જેનાથી નવા ધાર્મિક વિચારો અને ચળવળોનો ઉદ્‌ભવ થયો. (ભક્તિ અને સૂફી)				
SS 7.21	પ્રવર્તમાન સામાજિક સ્થિતિ વિષે ભક્તિ અને સૂફી સંતોના પદોમાંથી અનુમાન કરે છે.				

વાલીની સહી : .... શિક્ષકની સહી : ....

તારીખ : ....